

Теологія після Бучі

МАКСИМ ВІХРОВ

27 КВІТНЯ 2022

Коли війна закінчиться, нам доведеться не лише відбудувати зруйноване, а й перетравити досвід безпосереднього зіткнення зі злом, який ми зараз отримуємо в ударних дозах. Роботи вистачить усім: психотерапевтам, соціологам, історикам, літераторам, філософам і багатьом іншим фахівцям. Не обійдеться, звісно ж, і без теологів. Поки тривають бойові дії, людям потрібна насамперед допомога і розрада — і з цим наші священники справляються, здається, на відмінно. Але щойно гармати замовкнуть, миряни захочуть почути пояснення. Мова не лише про одвічне питання «чому Бог дозволив наші страждання?», а й про дещо інше. І від слів, які тоді пролунають, сильно залежатиме становище Церкви в нашому суспільстві.

Фрагмент мініатюри з Роганського часослова, XV ст.

Дозволимо собі хвильку відвертості: ми всі знаємо, що значна кількість вірян ходить до церкви тому, що опісля «стає легше на душі». Це не надто хороша тенденція, бо мяса — не сеанс групової психотерапії. Утшати засмучених — важлива і благородна місія, але Церква має в цьому світі більше завдань. Зокрема — пояснювати світ крізь призму власного вчення, промовляючи до розуму, а не до сердець. І зараз ми невпинно наближаємось до моменту, коли запит на якісну публічну теологію стане колосальним. Давати практичні поради теологам я, звісно, не збираюся. Проте, як мирянин, вважаю за необхідне поділитися власними сподіваннями та побоюваннями.

Передусім, зараз відчутний потужний запит на конкретику. Ховатись у тумані обтічних фраз більше не можливо — і справа не (лише) в тому, що розлючена нація вимагає від кожного чітко й голосно заявити про свою позицію. Ідеться також про точність і предметність висловлювань, адже зло, із яким ми зіткнулися, виявляє себе у формах, які добре надаються до визначення. «Мир», «війна», «насильство», «агресія», «страждання» — все це хороші, правильні слова, але без контексту і без проєкції на реальність вони загрожують перетворитись на облудні

евфемізми.

Навіть бариста, який варить каву посеред розстріляного Харкова, протистоїть дияволу, хай сам у нього й не вірить.

Бомбардування Маріупольського драмтеатру, у якому ховалася тисяча мирних мешканців, можна описати і як «зіткнення металевого контейнера, наповненого вибуховими речовинами, із залізобетонною конструкцією, розташованою за таким-то градусом широти і таким-то градусом довготи». Але що це скаже нам про суть події? На жаль, деякі коментарі духовних осіб з приводу війни в Україні виглядають приблизно так. Ще раз підкреслю: проблема не в тому, що надто розмиті формулювання дисонують із рішучим суспільним настроєм, а в тому, що вони позбавляють речі імен.

Утім, визначити зло і назвати його — це лише перший крок. Далі треба дослідити його внутрішню будову й походження. Не можна вдавати, що режим Владіміра Путіна вигулькнув нізвідки і спирається на порожнечу. Путінська Росія — це результат тривалих і глибоких патологічних процесів у тамтешньому суспільстві: його культурі, ментальності, політиці, економіці. Я, звісно, не закликаю теологів ставати політологами, культурологами чи істориками. Але якщо винести всю цю «світську» проблематику за дужки, що тоді залишиться теологам? Де вони шукатимуть відповідь на питання, як так сталося, що ядерною війною світові сьогодні погрожують не безбожні комуністи, а нібито християнська країна, а її духовні лідери освячують звірства своєї армії? Не ставити таких запитань — усе одно, що не помічати лева у власній келії.

Проблема не в тому, що надто розмиті формулювання дисонують із рішучим суспільним настроєм, а в тому, що вони позбавляють речі імен.

На мою думку, Церква мусить (саме так — мусить!) ретельно дослідити, а потім засудити

ідеологію путінського режиму — так само, як колись були досліджені і засуджені комунізм, фашизм і нацизм. Приборкання епідемії починається з нагальних карантинних заходів, але закінчується в лабораторіях, де вірус препарують і розробляють вакцину. Так само й теологам належить розібратися, звідки походить російський штаб войовничого антихристиянства. Молитися за навернення Росії треба (хто я такий, щоб сперечатись?). Але поки навернення не сталося, нам потрібен дієвий інструментарій духовного та інтелектуального розпізнавання того різновиду зла, яким одержима ця країна. Бодай для того, щоб самим бути захищеним від нього.

Я цілком свідомий того, що теперішні події стали шоком для мільйонів людей у всьому світі, і священники — не виняток. Нам, журналістам, сьогодні також часто бракує слів, аби належним чином фіксувати, описувати й пояснювати те, що відбувається в Україні та довкола. 18 моїх колег вже загинули, 13 дістали поранень, 8 викрадені окупантами, а трьох вважають зниклими безвісти. Імовірно, поки ця стаття буде опублікована, деякі цифри зростуть, а де цей лічильник смерті і страждань зупиниться, не знає ніхто. Список професій, представники яких сьогодні опинились на передньому краї боротьби зі злом, величезний. Навіть бариста, який варить каву посеред розстріляного Харкова, протистоїть дияволу, хай сам у нього й не вірить. Перевага теологів у тому, що вони якраз-таки вірять і знають. А тому саме від них ми — миряни — чекаємо відповідей.

Ці відповіді потрібні нам, і всій Церкві. Принаймні для того, щоб навіть найбільші скептики впевнилися, що Церква — це щось більше, ніж гібрид «Червоного хреста» і товариства психологічної самопомочі.

Текст створено за підтримки проєкту Оксфордського університету «Нові горизонти науки й релігії у Східній Європі», профінансованого фондом Джона Темплтона (The John Templeton Foundation). Думки, висловлені в тексті, належать авторові й не обов'язково збігаються з поглядами фонду.

The creation of this text was supported by the University of Oxford project 'New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe' funded by the John Templeton Foundation. The opinions expressed in the publication are those of the author(s) and do not necessarily reflect the view of the John Templeton Foundation.

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in
/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**